

MINTI, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 43.

MERCURIU, 28. OCTOMVRIE

1853.

Documente vechi*pentru istoria nationala Transilvania.*

Cateva documente istorice din coleptiunea Dlui Comite Iosifu Keméni, despre care se cuventase in Nr. alu Foiei din a. c. se trecura aici ca o proba de ceea ce ar trebui se faca cineva adunandu materialuri mai nainte de a se apuca de scrierea istoriei Transilvane si romanesci. Celu care cunoște tindint'a de mai nainte a istoriciloru Transilvani de a retacé pe romani séu de ai memora numai cu defaima si inferandu'i, de ale abnega preșintia in acésta patria pana catra secululu alu 16., de ai descrie totu numai de sclavi si inca sclavi rebeli s. a. s. a., va sci cumpani si valórea acestoru documente.

PRIVILEGIALES

Andreae II. Equitibus Ordinis Teutonicis in
Ultrasylvania constituti elargitae. 1212.

In nomine sanctae Trinitatis, et individuae Unitatis, Andreas Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriaeque Rex in perpetuum. Amplioris beneficium libertatis a Regia liberalitate congrue merentur percipere, qui se Regiae mansuetudini sponte sua subjiunt, et quorum labor Regno commodum, et oratio assidua pie creditur vitam perpetuam obtinere. Favorabili itaque desiderio *Frutris Theodorici cruciferi hospitalis S. Mariae de Acaron*, quae quondam fuit in Jerusalem, Regio favore condescendentes, sibi et fratribus constitutis *in terra ultra sylvas, quam eis ad custodiendum confinium* *) *ibi contulimus*, talem, et tantam con-

cessimus libertatem, quod nullus Ministerialium ultra sylvas terram eorum intreret, vel praesumat eos in aliquo molestare; sed dicto Fratri Theodorico, et sibi succedentibus tantum dent *numularii de nova moneta pro argento*, quod sufficiat populo ibi conversanti, et ne populus ibi habitans ab eis in aliquo gravetur; dictus *frater Theodoricus*, vel quicumque Magister in loco eius fuerit, pro *argento* illa dictis *numulariis* satisfacere, et respondere teneatur; eo quod ipsi in confinio illo tamquam *novella plantatio* sunt positi, et assiduos cumantium *) patientes insultus, ne pro Regno tamquam firmum propugnaculum de die in diem morti opponere non formident. Et ut istud ratum, et firmum permaneat, praesentem paginam, sibi jussimus sigilli nostri characterem insigniri. Datum per manus Thomae albensis Praepositi, et totius Hungariae Cancellarii. Anno ab Incarnatione Domini MCCXII. Venerabili Joanne Strigoniensi Archiepisco Revelendo *Bertholdo Colocensi Archiepisco*, et *Wajvoda* existentibus. Calano Quinque eclesiensi, Catapano Agriensi *Wilhelmo* Transylvano, Roberto Vesprimiensi Ecclesias feliciter gubernantibus. Banco Palatino, et Posoniensi comite, Martino Bano existentibus, Julia Bachiensi, et curiali Comite, Andrea Budrugiensi, Micone Bihoriensi Comitibus Regni nostro anno octavo.

Has Privilegiales confirmavit Gregorius IX. Anno 1231. Edit. Seyvert Ungr. Magaz. T. IV. p. 222. Gesch. des Deuts. ord. in Siebenb. von Grafen Betlen p. 74. Fejér C. D. T. III. vult. p. 116.

*) I. e. *Valachorum*.

*) I. e. in *Barcia*.

ANDREAE REGIS

Donationales super villa montis Sancti Michaelis (cuius metae describuntur) pro Abbatia de Kercz: de 1223.

In nomine Sanctae Trinitatis, et Individuae Unitatis. Andreas Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeraeque Rex in perpetuum. Quum quaelibet iusta petitio apud Regiae Serenitatis Excellentiam sit admittenda, illa maxime mereri censetur obtinenda, quae ab animo Divinitus inspirato procedens praecedat velle petentis, largiendo terrena, lucrari Coelestia, et temporalibus Institutis acquirere sempiterna. Hinc est, quod universorum notitiam tenore praesentium volumus pervenire. Quod cum fideli, ac dilecto Clerico nostro *Magistro Cocelino* propter indecidue fidelitatis obsequia *Montem St. Michaelis* *) cum Ecclesia, et terra sibi pertinente in Ultrasylvanis partibus, quem de *Zebiniensi Ecclesia* in concambium terrae *Borotnik* **) receperamus eodem jure libertatis, quo nos obtinueramus, libere ac pacifice, jure perpetuo possidendam, per fidelem nostrum *Pousam filium ceci Eliachim* contulissemus. Postmodum processu temporis Divinitus sibi inspirante pro remedio animae suae intuitu aeternae retributionis, qua Unusquisque generaliter indiget, *Monasterio de Kerez* ***) contulisset, accedens ad nostram presentiam, multa precum postulavit Instantia, quod Donationi suae assensum praeberemus, et Privilegio Regiae auctoritatis confirmarem. Cum igitur Regiae Majestatis intersit, cujusque jura integre conservare, et piis dispositionibus auctoritatem impendere, justas eiusdem petitiones, et optimam intentionem considerantes, favorem adhibuimus condignum. Praenominatum itaque Montem, simul cum Ecclesia, et terram cum suis pertinentiis eodem titulo libertatis, quo iam dictus *Magister Cocelinus* per nos possederat in presenti pagina adnotata fecimus auctoritatem Nri. Privilegii perrennari, praememorato *Monasterio* jure perpetuo possidendam. Prima meta terrae *Montis S. Michaelis* incipit ab oriente in pede Alpium, et descendit per torrentem descendentem ab ipsis alpi-

versus villam *Ruetel* *) metis assignatis secus rivulum, usque ad viam, quae ducit de ipso Monte ad villam *Ruetel*, inde transit ipsam viam, et ascendit per quamdam viam usque ad metam, quae dividit territoria de *Villa Hermanni* **) et de *Villa Ruetel*, inde tendit sub pede *Montis Vinearum de villa Hermanni*, et per quamdam semitam, quae ducit ad *Insulam Christiani* ***) usque verticem *Montis Nemorosi*, et per ipsam verticem ascendit iterum in alpes versus occidentem, et ibi terminatur. Item etiam confirmamus in praesenti privilegio *terram quam prius eidem Monasterio contuleramus* exemptam de *Blaccis* †) pro remedio animae nostrae, per fidelem, et dilectum nostrum *Benedictum tunc temporis Wajvodam* ††) assignari facientes. Meta vero hujus terrae incipiens a fluvio *Alt* ubi finis est cujusdam Insulae, ascendit per paludem, quae vocatur *Egverpatak*, usque fagos, quae dicuntur *Nogebik*, et in fine dictarum fagorum cadit in rivulum, qui dicitur *Arpas*, et exinde per eundem rivulum ascendit usque Alpes, et per Alpes veniens versus Australem plagam descendit in rivum, qui dicitur *Kerch*, et per eundem rivum venit in fluvium *Alt*, et hic terminatur. Ut autem hujus nostrae confirmationis series salva semper, et inconcussa permaneat, praesentem concessimus paginam, sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per Manus Cleri aulae nostrae Cancellarii, et Agriensis Praepositi anno Dominicae Incarnationis MCCXXIII. Strigoniensi sede Vacante, Reverendo *Ugrino Colocensi*, *Robertho Wespremiensi*, *Stephano Zagrabiensi*, *Thoma Agriensi*, *Briccio Vaciensi*, *Bartholomaeo Quinque ecclesiensi*; *Roynaldo Ultrasylvano* †††) et aliis *Eppis* Ecclesias Dei gubernantibus. *Jula Palatino*,

*) *Resindu*.

**) *Villa Hermanni* est hodie *Cibinium*. Vide *Eder in Felmerum* p. 12. *Generatio Hermanni* occurrit ad a. 1277 apud *Fejér* T. VII. Vol. III. p. 81 et ad a. 1255 ibidem Tom. VII. Vol. IV. p. 113.

***) *Keresztény sziget*.

†) *Valachis*, i. e. *avulsam a terra Fogaras*.

††) *Benedictus* anno 1202—1206 et 1208 fuit *Wajvada Transsilvaniae*, ergo *Andrae II. Donationales* super hac terra exempta a *Blaccis* seu *avulsa a Terra Fogaras* expediri debent pro *Kercz* inter annum 1205—1210, jam *Michael* et non *Benedictus* fuit *Wajvoda Transsilvaniae*.

†††) *Szeredai* ex hoc emendandus.

*) Hodie *Michelsberg*.

**) Quid sub *Borotnik* intelligendum sit? confer *Schuller*, *Archiv* I. Bd. II. Heft. p. 185, notam 54.

***) *Kerez*.

et Comite Budrugensi, Salomone Bano, *Nicolao Curiali Comite* Reginae, Comite Supruniensi. *Boez aulæ nostræ Curiali Comite*,*) et Comite Bekesiensi, *Buzad* Psoniensi, Martino Musuniensi, Laurentio Ujváriensi, et aliis Comitibus comitatus tenentibus. Regni autem Nostri anno vigesimo.

PRIVILEGIALES STEPHANI V. REGIS

vi quarum

Willam Herbordi (Balásfalva) (et Zanchalteluky) Szancsal) Comiti Chyel,**) filio Ervyn de Calnuk possidendam relinquit. 1271.

Stephanus Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Universis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod cum *Chyel Comes*, filius *Ervyn de Calnuk*,***) et Teel filius Ebl de *Brassu*†) cognatus ejusdem grata nobis semper, et laudabilia servitia in diversis Expeditionibus nostris, quas suo loco, et tempore nos facere oportuit, et specialiter in Castro *Feketeuholm*††) cum omni fidelitate laudabiliter impendissent. Nos ob merita servitorum suorum contuleramus eidem *Teel* per se quandam terram, seu *Villam Herbordi*†††) *Wajwodae* videlicet inter duos fluvios *Keukullu*, ubi idem fluvii conjunguntur, adjacentem,††††) et alteram quandam terram *Zanchalteluky*†††††) vocatam vicinam, seu contiguam terrae, seu villae supradictae, sed postmodum idem *Teel* dictas terras ex nostra permissione, seu voluntate reliquit, et vendidit eidem *Chyel Comiti* cognato suo possidendas pleno jure. Nos igitur consideratis meritoriis servitiis ipsius *Chyel Comi-*

tis perdictas Terras tum pro eo, quod easdem dictus *Chyel Comes* ex ipsa permissione ab eodem *Teel* dinosebatur comparasse, cum etiam pro eo, quod easdem Terras etiam pro servitiis ipsius *Chyel Comitis* praefato *Teel* contuleramus, sicut superius est expressum, reliquimus, seu dimisimus eidem *Chyel Comiti*, et suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus perpetuo possidendas sine Juris praejudicio alieni cum pertinentiis et utilitatibus suis, ac sub eisdem veteribus, et antiquis metis, sub quibus hae eadem terrae deguerunt. In cujus rei memoriam, firmitatemque, perpetuam praesentes eidem *Chyel Comiti* concessimus *Literas duplicis sigilli* Nri. munimine roboratas. Datum per Manus Magistri *Benedicti Praepositi Brodiensis Ecclesiae aulæ nostrae Vice Cancellarii* dilecti, et fidelis nostri anno ab Incarnatione Domini 1271. Regni autem nostri anno secundo.

L. S. (pendentis.)

Originale Budae in archivo Camerae Hungarico aulicae — Copia Vidimata in a. f. f. I. Miscell. Litt. A.

Edidit Fejér C. D. T. V. Vol. I. p. 135.

1277. *)

Ipsa Universitas (*Saxonum*) anno Domini *MCCLXXVII* in *Dominica reminiscere*, super eandem Ecclesiam (*Albensem*) Cathedralē manu armata irruentes, ipsam hostiliter invaserunt, comburentes in eadem Ecclesia bene ad duo millia hominum, utriusque sexus, et specialiter *Agapitum Archidiaconum eiusdem Ecclesiae*, *Michaelem Archidiaconum de Oxd. Bartholomaeum Archidiaconum de Küküllő*, *Racha Plebanum*, et *Canonicum Albensem Transylvnum*, et quam plures alios sacerdotes, et Clericos comburendo, et auferendo omnia ornamenta, *libros, instrumenta*, dictae Ecclesiae, et alia, quae dicta Ecclesia inibi habebat.“

Ex processu, quem jussu Capituli Albensis procurator ejusdem Magister Saulus *ADiaconus de Kraszna*, et *Canonicus Albensis*

*) Acestu documentu nu e strinsu nationalu, vedesce insa reporturi *intrenationale* din nainte de 600 ani!

R.

*) Nume curatu romanescu.

***) Citesce *Cielu*, care fusese romanu.

****) Non *Kalnok*, sed *Kelnuk* seu *Kelnuk*.

†) I. e. *Brasso*.

††) I. e. *Feketeuholm*.

†††) *Comes Herbordi* filius Ost. 1266 apud Fejér T. IV. Vol. III. p. 326 anno 1267 ibid p. 388.

††††) Iai situm est hodie *Balásfalva*, ergo auno 1271 nondum vocabax *Balásfalva*, verum villa *Herbordi*.

†††††) Hodie *Szancsal*, saucelu.

Budae contra Saxones 1309 coram Cardinali gentili instituit, quive e Codice Vaticano exscriptus habetur in bibliotheca Albo-Carolinensi.

Fragmentum edidit Jos. Kemény notitia „archivi albensis“ I. p. 22.

Fejér C. D. T. VII. Vol. IV. p. 173.

UNELE TRASURI

de'n viet'ia lui Q. Quintu Cincinnatu.

Acestu Romanu, in mediulu imparecheriloru si incordatiuniloru, ce domnéu între Patricii si Plebei s'a destinsu singulariu pre'n prudent'ia, justeti'a si nobil'a simplicitate a moravuriloru sale. Elu, dupoce vediu, ca fiulu seu Cesonu persecutatu fiindu de ur'a Tribuniloru, devui a desiértá Rom'a, de'n peruna cu sot'i'a sa (muerea) Attilia s'a retrasu la bunulu seu celu micu, carele lu posiedea pe malulu de'n colo alu Tiberului. Acolo si-petrecea in pace si linisce dilele vietiei occupanduse unicu numai cu cultivirea agrului seu.

Inse Rom'a nu uitase a se reflectá ca catu ar puté unu asemene omu pentru binele de communu. Pentr'aceea in anulú urmatoriu in 294 dela fundarea Romei numai decatu s'a alesu de consule, pentrucá se restabitéza ordinea si linisceea cea periclitata pre'n atatea desbinari. Legatii Senatului impartasira cu Cincinnatu acést'a scire noua, chiaru in momentulu, candu elu se afiá la lucrulu campului, si nemica nulu-misca pre elu mai tare spre a se destiná la acceptarea consulatului, decatu cercustarile cele critice, in care se aflá amat'a sa patria.

Cincinnatu venindu in Rom'a, se aretà omu de statu precatu de priceputu, pre atatu si loialu. Pre'n prudent'a si just'a sa administratiune ordinea si linisceea numai decatu éra fura restaverite. — Inse de abia si — petrecuse anulú de Consulatu si se posté éراسi a se re'ntorce la viet'ia sa cea campenésca, pentrucá se porte, cá si mai nainte — grij'a economiei sale. Elu si-dobendi respectu si consideratiune de'n partea tuturoru celoru buni — (omeneti). —

Dupo doi ani Romanii invinsi de Equii éra au avutu devuintia de siervitiulu lui Cincinnatu; pentr'aceea acumu se numise de Diptatore. — Legatii Senatului si astadata inco lu aflara conducandu cornele plugului (ab aratro ad Dictaturam vocatus). Cata amore avú elu spre linisceea vietiei campenesci; amórea inse de patria i-fú cu multu mai mare. Primi functiunea de Dictatore, porni in contra enemicoloru si repurtá o viptoria stralucita. — Concetatiunii sei ar' fi doritu se remana cu ei (in Rom'a); inse elu viet'ia campéna o preferi celeia cetatienesci. Dupo cinci deci dile de'n neastemparulu de a si vedé muerea si a si cultivá patrioniulu, a depusu Dictatura, si éراسi s'a intorsu la viet'ia singuratatei.

I. R.

CANELE SI MAGARUL.

Cu urechea pliostita, cu códa 'ntre picióre, Canele, tristu si jalnicu, mergea pe o carare. Dupa indestul umbletu, cata cal' intilnesce

Unu magar, si'l opresce:

„Unde te duci ii dise?

Ce reu ti s'a 'ntimplatu? Stii parca te-a plóat, Asia stai de mahnit.“

„Dar, suntu nemultiumit.

Ia imperatulu leu in slujba m'am aflat:

Inse purtarea lui,

De e slobodu s'o spuiu,

M'a silitu insfirsitu, se fugu, se'lu peresescu, Acumu cautu altu stepen; bunu undu se'lu gasescu?“

— „Numai d'atatu te plengi, magarulu intreba?

Stepenulu 'lai gasit, ilu vedi, de fatia sta.

Vino numai de catu la mine sa te bagi:

Eu iti fagaduescu,

Nu reu sa te hranescu:

Nimicu n'o sa lucredi, nici grija n'o sa tragi.“

La propunerea sa, cainele 'ia respunsu:

„Ascultame sa'ti spuiu: e reu a fi supusu

La ori care tiranu; daru sluga la magaru,

E mai umilitoru, si inca mai amaru.“

G. Alessandresculu.